

O VOJNICIMA KOJI SE TEŽE PRILAGODAVAJU

Period odsluženja vojnog roka predstavlja za svakog vojnika, pored psihofizičkih napora, i višu fazu socijalizacije pojedinca, sticanja novih saznanja, navika i veština. Vojnik u jedinici stiče nove radne navike, razvija smisao za kolektivni život, uzajamno pomaganje, odgovornost, samostalnost, itd. Vojna organizacija i specifičnost vojničkog života nameću svakom vojniku i određene napore. Na njih se treba naviknuti, prevazići ih. Vojnik savlađuje te napore i prilagođava se novoj sredini. On se socijalizira. U tom procesu mora da usvoji, u prvom redu, vojnu disciplinu i da poštuje propise kojima se precizira unutrašnji vojnički život. To nije lako i pored saznanja o neophodnosti i svesti o potrebi. To je opterećenje. Odvajanje od porodice i kuće mladi vojnik doživljava kao novu teškoću. U novoj sredini, među svojim drugovima-vojnici i starešinama, on traži oslonac i podršku. To mu olakšava prilagođavanje. Dolazi obuka i različiti oblici fizičkih napora, marševanje i dr. Sve su to nove teškoće na koje se treba naviknuti. A suština prilagođavanja baš se u tome i sastoji. Mladi čovek to i postiže, jer u novu sredinu dolazi sa pozitivnom motivacijom, a u njoj je okružen brigom starešina, počev od staranja za osnovne životne potrebe, pa do brige za kulturni i zabavni život, fizičku kondiciju, mentalno zdravlje itd.

Novoj socijalnoj sredini normalno se prilagođavaju sve one ličnosti koje poseduju emocionalnu, socijalnu i intelektualnu zrelost. Te osobe su u stanju da usvajaju novo u svakoj sredini, imaju potreban stepen tolerancije, izdržljivosti i istrajnosti da savladaju životne teškoće, a svoje postupke i ponašanja usklađuju sa socijalnim normama i potrebama. Zrele ličnosti u intelektualnom pogledu vide se kroz sposobnost rasuđivanja i logičkog mišljenja koje je usklađeno sa životnim, objektivnim uslovima, zasnovanim na pravilnom odnosu i odgovornosti prema obavezama u društvu, zadacima, kritičkom prosuđivanju o svojim postupcima, ponašanju i objektivnoj realnosti. Socijalno zrela ličnost zauzima konstruktivne stavove prema okolini, organizovano, celishodno i samostalno usmerava svoju profesionalnu aktivnost, pokazuje smisao za kolektivni život, želi saradnju, pomoć i ima razumevanja za druge. Emocionalno zrela ličnost reaguje prema okolini u skladu sa svojim godinama starosti i to takvom snagom i tokom da svojim ponašanjem ne stvara konflikte. Ona je sposobna da razumom kontroliše svoja emocionalna stanja i doživljavanja. Ličnosti sa ovakvim osobinama, pozitivnom motivacijom za vojnu službu i normalnim oblicima ponašanja, pre dolaska u armiju, uspešno se prilagođavaju i u vojničkom kolektivu. Ukoliko je socijalna atmosfera u njoj skladnija utoliko se brže uspostavljaju čvršće emocionalne veze između vojnika, između vojnika i

starešina i kolektiv brže postiže jedinstvo. Velika većina je u stanju i da se brzo prilagodi novoj sredini. Međutim, ima pojedinaца koji to ne mogu. To su emocionalno nezrele ličnosti, osobe čije su intelektualne sposobnosti ispod proseka, psihopatske i ličnosti koje su sklone neurotskim oblicima ponašanja.

EMOCIONALNO NEZRELA LIČNOST

Prema današnjem shvatanju to je ličnost kod koje delimično ili potpuno postoji zastoj u emocionalnom razvoju. Ovakav čovek podešava svoje životne planove i ciljeve samo svojim željama i fantazijama, a ne realnim i aktuelnim potrebama. Ponašanje ove ličnosti je slično dečijem. Ona je sklona da brzo pada u preterano tužno ili veselo stanje, zavisno od toga u kojoj su meri zadovoljeni njeni motivi i potrebe. Ovakav vojnik je sklon da izbegava obaveze, dužnosti i odgovornosti, često pokazuje neodlučnost, nesamostalnost, nesigurnost, kolebljivost, povučenost, pasivnost, tvrdoglavost, a ponekad i drskost. On ne mora da predstavlja i ličnost koja je sklona da duševno oboli.

Ovakva ličnost živi u svetu svojih fantazija, želja i strahovanja, te je zbog toga sklona neuravnoteženim promenama efektivnog života. Ona je nesposobna da podnese privremena ograničenja i osujećenja te se zbog toga često odaje alkoholu i narkomaniji uprkos svesnim saznanjima o štetnim posledicama. Ovakvi vojnici nisu u stanju da preuzmu punu odgovornost na sebe već se stalno drže drugih osoba i traže njihovu pomoć. Oni nemaju razvijen smisao za ljubav i nežnost prema drugima, već očekuju da budu stalno okruženi pažnjom, divljenjem, hvalisanjem. Oni precenjuju sebe i svoje vrednosti, te zbog toga i teže ostvaruju iskrena prijateljstva. To ukazuje da su kod njih jasno izražene egoistične, nekolektivne crte koje se mogu shvatiti kao izraz opšte nesigurnosti i strahovanja u životu. One previše troše energiju u ispoljavanju zavisti, ljubomore i mržnje. Ove reakcije ponašanja su, u stvari, detinje. Kod emocionalno zrelih osoba toga nema. Te ličnosti često primenjuju nezdrave oblike u rešavanju svojih nezadovoljenih nagona i konflikata, to sve im samo otežava prilagođavanje. Oni često sebe kažnjavaju pokušavajući tako da privuku pažnju okoline, a time i da se rasterete emocionalne napetosti. Za neuspeh u obuci ovakav vojnik redovno okrivljuje komandira čete. Oni ispoljavaju i teže seksualno prilagođavanje a skloni su i nastranostima. Prema nekim našim iskustvima, vojnici sa ovakvim osobinama različito su se ponašali u jedinicama. U najvećem broju slučajeva pokazivali su razne vidove neurotskog reagovanja, najčešće strahovanje i neraspoloženje, a jedan mali procenat pokušao je i samoubistvo. Pored toga, zapaženo je da su ti vojnici skloni da se samovoljno udaljavaju iz jedinice ili na drugi način krše vojnu disciplinu.

Prema pravilniku o oceni sposobnosti za službu u JNA, vojnici koji pokazuju crte emocionalne nezrelosti u jačem stepenu ocenjuju se, posle bolničko-kliničke obrade, kao privremeno nesposobni. Međutim, primenjuju se i druga kompromisna rešenja, zavisno od stepena izraženosti crta emocionalne nezrelosti. U izuzetnim slučajevima

vima, kada čine teže disciplinske prestupe, predmet su sudsko-psihijatrijskog veštačenja. Potrebno je istaći da su ovakvi vojnici slične oblike ponašanja pokazivali i u građanstvu. U detinjstvu i mladičko doba ispoljavali su izvesne crte neurotskog karaktera, kao što su mokenje u krevetu i posle tri godine, grickanje noktiju, zamuckivanje i dr. Zato je pomoć starešina i trupnih lekara neophodna. Savetovanja, ohrabrivanja, razvijanje smisla za odgovornost i samostalnost, pozitivnih radnih navika i primena drugih vaspitnih mera, takvim licima je uvek dobrodošla. Na taj način se kod njih pospešuje prilagođavanje vojničkoj sredini i pozitivno utiče na razvijanje onih osobina, navika i motivacija koje imaju normalne ličnosti.

LICNOST SA INTELEKTUALNIM SPOSOBNOSTIMA ISPOD PROSEKA

Do promene testova, osnovni kriterijum za procenjivanje intelektualnih sposobnosti svodio se na uspeh u profesionalnoj aktivnosti. Takav način ocenjivanja morao je biti prihvaćen, jer nije bilo drugih. Međutim, poznato je da uspeh u poslu i produktivnosti rada ne zavisi samo od intelektualnih sposobnosti, već i od stepena obrazovanja, stručnosti, motivacije i drugih faktora iz oblasti strukture ličnosti, socijalno-fizičkih i tehničkih uslova rada.

Prema savremenom psihološkom shvatanju, ako je količnik inteligencije osobe ispod 90, ona se ubraja u kategoriju takozvanih oligofrenih, umno zaostalih. Najteži oblik umne zaostalosti predstavljaju idioti čiji je količnik inteligencije ispod 10. Oni su nesposobni za samostalan život i privređivanje, nisu u stanju da se brinu o sebi, ne mogu da uče školu niti da se osposobe za posao. Zbog toga se obično upućuju u određene zavode i domove. Nešto blaži oblik intelektualne zaostalosti su oni čiji je umni količnik od 20 do 50. Oni nisu u stanju da završe nijedan razred osnovne škole. Rečnik i način izražavanja im je veoma oskudan, mogu se obučiti da rade samo najjednostavnije poslove, da, npr. čuvaju stoku itd. Najlakši oblik umne zaostalosti su debili, čiji se količnik inteligencije kreće od 50 do 70. To su ličnosti koje teže shvataju, slabije pamte i teže reprodukuju zapamćeno. Shvatanje veza i odnosa među stvarima i pojavama svodi se na konkretno mišljenje i zaključivanje. Njihov psihički život se odlikuje nezrelošću, emocionalnom nestabilnošću, sugestibilnošću, površnim i detinjastim ponašanjem i slično. Te osobe se obično i prvo otkriju u školi, jer ne mogu da prate redovnu nastavu. One obično ponavljaju razred, ali su u stanju da završe osnovno obrazovanje. Mentalnu zaostalost često prati telesna nerazvijenost koja je obično uslovljena naslednim faktorima. Pošto su emocionalno i socijalno takođe nezrele i nekritične, često pokazuju površnost u shvatanju i poštovanju etičkih normi. Iz njihovih redova se lako regrutuju neradnici, kriminalci, prostitutke, seksualno perverzni i alkoholičari. Njihov afektivni život je nestabilan, površan i promenljiv. Prema emocionalnom reagovanju mogu se podeliti u dve grupe: eretične i torpidne debile. Prvi su nemirni, uzbudljivi, divlji, burno reaguju, dok su drugi mirni, tihi, dobroćudni i poslušni. Ovu podelu treba imati u vidu više iz praktičnih razloga,

kako bi prema tim oblicima njihovog ponašanja vojnici i starešine mogli da zauzmu pravilne stavove.

Procenat intelektualno zaostalih osoba, prema raznim autorima, kod nas je oko 2—3%. Prema tome, svaka armija prima mali procenat vojnika sa lakšim stepenom umne zaostalosti, te se nameće i problem prilagođavanja i osposobljavanja takvih vojnika za određene dužnosti. Ovo postaje još aktuelnije kad se ima u vidu savremena vojna organizacija, njeno naoružanje i zadaci.

Vojnici sa lakšim oblicima debilnosti mogu da pokazuju neadekvatno ponašanje, nekritičnost, sugestibilnost, sklonost raznim oblicima neurotskog reagovanja i nesposobnost da izdrže uobičajena psihofizička opterećenja. Zbog toga lako dolaze u konfliktne situacije te reaguju primitivno, impulsivno i nepromišljeno.

Prema pravilniku za ocenu sposobnosti, lakši debilni slučajevi čiji se količnik inteligencije kreće od 70 do 90, sposobni su za službu u armiji. Njih nije uvek lako diferencirati, a pogotovu kad se radi o graničnim slučajevima čiji je količnik od 80 do 90, tj. na nivou intelektualne tuposti. Takvi se otkriju obično kasnije, pri obavljanju dužnosti. Ukoliko poslovi na kojima se takvi vojnici nalaze zahtevaju veće psihofizičke napore, utoliko oni pre pokažu svoju neefikasnost. Stoga se pred odgovorne organe i regrutne komisije postavlja pitanje pravilnog raspoređivanja ovih vojnika na one dužnosti koje mogu uspešno da obavljaju. S druge strane, intelektualnu zaostalost često je teško razlikovati od vaspitne i kulturne. Zato se često nekultivisana, primitivna i neobrazovana ličnost oglašava debilnom i raspoređuje na dužnosti koje joj ne odgovaraju. Od debilnih osoba ne može se očekivati onaj stepen uspešnosti i odgovornosti u izvršavanju svakodnevnih zadataka, kao što je to slučaj kod sposobnijih, obrazovanih vojnika. Pravilan stav prema njima treba da se ogleda u saradnji, drugarskim odnosima, podsticanju, izbegavanju omalovažavanja, ismejavanja itd.

Različite armije različito su rešavale problem debilnih vojnika. Amerikanci, npr. potpuno su ih isključili iz armije. Englezi su od njih formirali radne jedinice za izgradnju objekata, mostova, puteva i sl. Belgijanci su ih raspoređivali pretežno u sanitetske jedinice, za bolničare i niže sanitetsko osoblje. Naša iskustva pokazuju da su ovi vojnici uspešno obavljali dužnosti u raznim radionicama, zatim kao trpezarci, kuvari i tsl.

Ako posmatramo problem prilagođavanja debilnih slučajeva u našoj trupi, vidimo da takvi pojedinci često mogu da predstavljaju opterećenje za čitav vojnički kolektiv. U većini slučajeva to su, na prvi pogled, mentalno neupadljive ličnosti. Da bi ih otkrili potrebno je prethodno testiranje, ili posmatranje prilikom obavljanja dužnosti. Oni naizgled često mogu da uče i prate obuku. Međutim, čim dođu teži i složeniji zadaci ispoljavaju neefikasnost, nesamostalnost i primitivnije reaguju. Moć rasuđivanja u takvim situacijama im postaje ograničena i skučena, te im je tada potrebna pomoć. Zadatke obavljaju pod kontrolom. Pokazuju neelastičnost u rešavanju i obavljanju zadataka, nedostaje im moć apstraktnog mišljenja, impulsivni su i emocionalno labilni, te zbog toga, u težim situacijama, „lako

izgube glavu". Ako im se tada na određen način ne ukaže pomoć, obično se osećaju usamljenim, pasiviziraju se, stvaraju stavove manje vrednosti i nesigurnosti. U većini slučajeva takvi vojnici teže prate obuku, često se javljaju za lekarsku pomoć i traže izlaz i rešenje u bolesti. Međutim, specijalističkim pregledima se obično konstatuje da kod njih nema organskih oboljenja, te je evidentno da funkcionalne tegobe nastaju zbog teže adaptacije vojničkoj sredini.

Da bi se takvi vojnici što bolje i uspešnije prilagodili jedinici, trupne starešine obično preduzimaju sledeće mere: opismenjuju one sa nepotpunim osnovnim obrazovanjem, premeštaju ih na lakše dužnosti, pozivaju na razgovore, savetovanja i hrabrenje. Pojedine vojnike zadužuju da im pomažu u obuci da bi se što brže uključili u kolektiv. Čim nešto dobro urade, starešine ih pohvaljuju, nagrađuju i stimuliraju, naravno, vodeći računa o meri i efektu svake od ovih mera. Njihovo zdravstveno stanje češće se proverava. Starešine posebno vode računa da se prema takvim pojedincima zauzmu što pravilniji stavovi, primene psihoterapeutske mere (površinske: savetovanja, ubeđivanja itd.). Starešine ih uključuju u zabavni život i sportske aktivnosti, a kod rešavanja ličnih problema takvih pojedinaca uvek konsultuju komandire četa i trupne lekare.

LICNOST SA NASTRANIM OSOBINAMA I PONAŠANJEM

Obično se kaže da su to psihopatske ličnosti. U vojničkom kolektivu privlače posebnu pažnju u procesu prilagođavanja i teško se privikavaju na nov život. Ovakvi vojnici, u principu, teže usmeravaju ponašanje i „rade ono šta im se sviđa". Svojim ponašanjem skreću pažnju okoline, odnosno starešina koji nastoje da im pomognu u usvajanju normi vojničkog života.

Postavlja se pitanje da li će ovakve osobe u procesu prilagođavanja pokazati sposobnost da te nastrane oblike ponašanja izmene u pozitivnom smislu ili će ih i dalje ispoljavati, pokušavajući da menjaju vojničku sredinu prema svojim željama i potrebama. Realizovanje prve alternative pomoglo bi im da odsluže vojni rok i po izlasku iz armije postanu korisni članovi društva, dok bi po starom ostali nesposobni za službu u armiji i predstavljali teret u svakoj socijalnoj sredini i kolektivu.

Pojam psihopatske ličnosti još nije definisan, preciziran, određen i dovoljno jasan. On sadrži široko područje abnormalnih, patoloških tendencija i oblika ponašanja. Postoje neujednačena shvatanja o pravim uzrocima koji utiču i dovode do tih poremećaja. Neki smatraju da se radi o poremećaju njihovog afektivnog života, drugi da je u pitanju poremećaj u oblasti karaktera, etike, treći da je reč o instiktivnim i nagonским težnjama. Prema tome, definicija psihopatske ličnosti zavisi od stavova koje pojedine škole zastupaju u psihijatriji i psihologiji. Može se reći da se psihopatska ličnost nastrano ponaša. Za druge ove ličnosti predstavljaju samo varijantu karaktera koje socijalno štetno deluju, a za treće su nesposobne da se skladno prilagode socijalnim normama. Možda bi jedna od najprihvatljivi-

vijih kompromisnih definicija bila ona kojom se smatra da ovakva ličnost predstavlja granično područje zdravog i bolesnog psihičkog stanja. U vojničkom životu ove osobe su sklone kriminalu, seksualnim perversijama, dezerterstvu, samoranjavanju, simulaciji, alkoholizmu itd. Pošto su to osobe sa nastranom strukturom ličnosti, premorbidne su te se kod njih mogu razviti razni oblici bolesnih neurotskih ili psihotičnih duševnih stanja.

Ne postoje ujednačena shvatanja o uzrocima psihopatskih duševnih stanja. Jedni smatraju da glavnu ulogu u nastajanju ovih stanja imaju nasledni, urođeni faktori. Drugi misle da su to faktori društvene sredine. Prema ovom shvatanju, svaka ličnost u nepovoljnim socijalnim uslovima može da se razvije u nastranu, psihopatsku osobu. Verovatno može da se prihvati stav da i jedni i drugi faktori uslovljavaju formiranje psihopatoloških, nastranih osobina kod ovih ličnosti. Prema tome, moraju se uzeti u obzir svi faktori koji na određeni način uzajamno deluju u procesu formiranja osobina ličnosti.

Normalna ličnost ima jasne stavove o svojim planovima, budućnosti, ciljevima. Psihopata zapostavlja prošlost i budućnost, njegove ambicije, aktivnosti i zadovoljavanje motiva svode se na sadašnjost. Stoga nije u stanju da se drži jasnih planova o budućnosti, da se žrtvuje u radu, niti da pokazuje osećanje krivice zbog pogrešnih postupaka. Da bi zadovoljio svoje motive, želje i potrebe sklon je da ispoljava impulsivne radnje, da pokazuje netrpeljivost prema svakodnevnim psihofizičkim opterećenjima i da reaguje abnormalno. On polazi od stavova da za njega ne bi trebalo da postoje ograničenja u zadovoljavanju želja. Zbog ovih sklonosti i njegovo seksualno prilagođavanje često nije adekvatno.

Teži oblici psihopatskog ponašanja su nesposobni za službu u armiji, jer nisu u stanju da se prilagode kolektivu i zadacima. Lakši oblici psihopatskih ličnosti su sposobni za službu u JNA. Mnogi smatraju da je vojnička sredina „kamen spoticanja” za njih zbog zahteva za usvajanjem vojničkih normi i discipline. Sve ove obaveze zahtevaju od takvih vojnika pozitivnu motivaciju, upornost i potreban stepen izdržljivosti. Ako nisu u stanju da usvoje ove zahteve brzo se zapažaju u vojničkoj sredini, ranije nego na psihijatrijskim odeljenjima. S druge strane, ako se ne radi o težim oblicima, vojnička sredina pozitivno utiče da se kod njih razvijaju željene radne navike i osobine. Vojnički život je povoljna socijalna sredina da se oni identifikuju sa drugim efikasnim vojnicima i starešinama. Da bismo bili u stanju da utičemo da se njihove negativne osobine menjaju u pozitivnom smislu, potrebno je da poznajemo te osobine, nagone motivacije i sposobnosti. S obzirom na sve to, nameće se potreba da trupne starešine prema njima primenjuju adekvatne mentalno-higijenske mere. U sistemu tih mera važno mesto ima pravilno raspoređivanje na dužnosti, stimuliranje, nagrađivanje, pohvaljivanje, izbegavanje diskriminacije, savetovanje, hrabrenje, razvijanje odgovornosti i osećanja savesti, koje je često zakržljalo. Smatra se da primena kazni mora biti odmerena i da ima popravne efekte. Autoritativan stav starešina mora biti permanentno zastupljen, a prema nekim vrstama ovih ličnosti taj stav treba da bude ozbiljniji i stroži.

U našim uslovima postoji široka skala mogućnosti uspešnog prilagođavanja i ovih vojnika u jedinicama. Analizom podataka o ličnom razvoju kao i podataka o njihovom ponašanju u vojničkoj sredini, zatim korišćenjem bolničko-kliničkog materijala, može se utvrditi da je njihovo ponašanje u osnovi uslovljeno faktorima koji su uticali na formiranje njihove ličnosti još pre stupanja u vojnički kolektiv. U najekstremnijim slučajevima radi se o takvim pojedincima koji se nisu identifikovali sa svojim drugovima i starešinama. Oni pripadaju grupi psihopata sa teže izraženim i nastranim osobinama. Zbog toga nisu mogli da odsluže svoj vojni rok i otpušteni su kao nesposobni. U ponašanju su pokazivali teško prilagođavanje u svim situacijama kada je vojnički kolektiv zahtevao bespogovorno izvršavanje svih svakodnevnih zadataka. Oni su često ispoljavali sklonost ka alkoholizmu, usamljivanju, neizvršavanju naređenja, samovoljnom udaljavanju, pasivnosti ili agresivnosti. S druge strane oni koji su posedovali psihopatske osobine u lakšem stepenu ispoljavali su i lakše oblike teškog prilagođavanja jedinici. Oni su ipak u stanju da se priviknu postepeno na vojnički život, naravno uz primenu navedenih mentalno-higijenskih mera. Permanentan vaspitan rad sa njima, savetovanje, hrabrenje i primena drugih oblika ovih mera od strane starešina i trupnih lekara dala je pozitivne rezultate. To se ispoljavalo u postepenom korigovanju nevojničkog ponašanja, usvajanja vojničkog načina života, discipline i uspešnijem obavljanju dužnosti. Zapaženo je da takvi pojedinci, zbog nedovoljno razvijenih radnih navika, u konfliktnim situacijama traže izlaz u bolesti kako bi izbegli svoje obaveze. Kao zaključak može se istaći da se vaspitanjem i obrazovanjem može mnogo učiniti da se postepeno ublažavaju psihopatske osobine kod nekih pojedinaca i da se upornim radom oni mogu uključiti u vojnički kolektiv i postati njegov sastavni deo.

LIČNOSTI SA PSIHONEUROTICNIM OBLICIMA REAGOVANJA

Ovi oblici primarno su prouzrokovani psihološkim faktorima. Zbog toga se ova grupa psihičkih poremećaja u osnovi ubraja u funkcionalna oboljenja u čijoj pozadini nema organskih oštećenja, bez obzira na to što savremenoj medicinskoj nauci nisu poznati fiziološki i biohemijski procesi koji možda čine podlogu ovakvog reagovanja i ponašanja ličnosti. Psihoneurotski oblici reagovanja danas se objašnjavaju postojanjem jedne ili više konfliktnih situacija koje ugrožavaju vitalnost i psihičku ravnotežu ličnosti. Otuda postoje mnoge definicije o suštini psihoneuroze. Tako neki smatraju da su psihoneuroze funkcionalna nervna oboljenja bez vidljivih znakova organskog oštećenja koja su nastala delovanjem psihičkih faktora. Međutim, postoje i druga shvatanja.

Različiti aspekti sagledavanja psihoneurotskih poremećaja uslovljavaju mnoge definicije. U osnovi se može prihvatiti shvatanje da su neurotske reakcije regresija ličnosti na primitivne oblike ponašanja i reagovanja, prihvatanje u traumatskim, konfliktnim situacijama takvih odbrambenih oblika prilagođavanja koji dotičnu ličnost vode u bolest.

Ličnost je nesposobna da u objektivnoj situaciji realno reši postojeće teškoće, već traži i primenjuje kompromisna rešenja u bolesnim oblicima ponašanja. Naravno, ličnost toga nije svesna, ali bekstvom u bolest skreće pažnju na sebe. Kod njih se evidentno ispoljavaju lične tendencije i egoistični ciljevi koji potiskuju u drugi plan opšte interese, socijalne norme, radne navike i slično. Težište nerazrešenih konflikata se premešta često na neki organ, ispoljavanjem žalbi, osećanjem neizvesnosti, straha, neraspoloženja ili pojavom reakcija koje se graniče sa psihotičnim ponašanjem. Prema savremenom shvatanju na osnovu oblika i vrsta reagovanja i konfliktnim situacijama, postavljena je i savremena klasifikacija psihoneuroza. Treba istaći da je njihova podela izvršena na osnovu toga kako ovaj problem shvataju pojedini autori, odnosno na osnovu psihijatrijskih pravaca. Ako se usvoji stanovište da su neurotične reakcije ličnosti izraz i rezultat konfliktnih situacija, izraz najraznovrsnijih protivrečnosti, zahteva i psihičkih opterećenja, evidentno je da su uzroci ovih poremećaja veoma mnogobrojni i mogu da dovedu do bolesnih neurotskih pojava. Računa se da je u našim uslovima u građanstvu, u medicinskoj praksi, broj takvih oboljenja znatan i da je veći procenat od svih drugih oboljenja. Potrebno je istaći poznatu činjenicu da ukoliko je ličnost psihički stabilnija, utoliko je otpornija prema psihofizičkim opterećenjima. Isto tako je poznato da su ličnosti koje su se u detinjstvu formirale pod nepovoljnim uslovima, sklone da reaguju neurotično. Tako, na primer, u nekim našim zvaničnim statistikama stoji da dobar procenat neurotičara potiče iz onih porodica u kojima su deca u ranom detinjstvu ostala bez roditelja. I mnogi drugi faktori iz oblasti kulturnog i privrednog razvoja pospešuju pojavu neurotskih reakcija, a među njima i proces nagle industrijalizacije i težeg prilagođavanja novim tehničkim uslovima sa starim shvatanjima, navikama i načinom života, kao i nizom drugih protivurečnosti koje su nužne u savremenim uslovima razvoja. Pojava neutorskih oblika reagovanja u vojničkim uslovima sigurno se ne može objasniti posebnim, specifičnim uslovima vojničkog života, jer na njih normalne ličnosti adekvatno reaguju. Uzimajući u obzir opšta shvatanja o neurozama, može se pretpostaviti i očekivati, a to naša iskustva potvrđuju, da su pojedinci koji poseduju nedovoljno razvijene ili negativne osobine, a u detinjstvu su imali nepovoljne uslove za lični razvoj i neurotski reagovali, skloni da sa takvim ponašanjem nastave i u armiji. Pored toga, formiranje ličnosti ovih mladića pri dolasku u armiju još nije definitivno završeno. Međutim, treba istaći da je nivo emocionalne, intelektualne i socijalne zrelosti ogromne većine tih mladih ljudi na potrebnoj visini za savlađivanje svih napora. Samim tim, sa sigurnošću se može očekivati njihovo uspešno prilagođavanje i konačno formiranje u zrele ličnosti sa razvijenim radnim navikama, visokim osećanjem odgovornosti, socijalističkim stepenom motivacije za sve zadatke, što i naša svakodnevna praksa potvrđuje. Postojeći zahtevi i norme vojničkog života kod takvih mladića utiču samo na dalje razvijanje već ranije stečenih pozitivnih crta i osobina ličnosti u pozitivnom smislu. Proširuje se opšte obrazovanje, razvija se smisao za drugarstvo i kolektivni život, odgovornost, radne navike itd. Psihofizička opterećenja kod zdravih

vojnika samo pozitivno deluju na razvijanje još većih otpornih snaga u psihološkom smislu. Veoma povoljna socijalna atmosfera, lični odnosi, briga o čoveku i bezgranično razumevanje najbolja su garancija za pravilan razvoj ličnosti i zaštitu od neurotičnih reakcija. Vojnički kolektiv kao celina ima preventivnu ulogu u sprečavanju takvih neurotskih reakcija kod onih ličnosti koje su sklone da tako reaguju.

Imajući u vidu povoljne uslove za dalje formiranje ličnosti u armiji, procenat neurotskih aktuelnih poremećaja je sigurno znatno niži nego u građanstvu. Većina tih oboljenja u trupi su površne, aktuelne, neurotske reakcije. Procenat težih oblika psihoneurotskih poremećaja je neznatan i oni obično zahtevaju bolničko i kliničko lečenje, a potom se osposobljavaju za službu u JNA. Što se tiče takozvanih površinskih, lakših oblika reagovanja, tu svakako treba ubrojiti i razna lakša organska oboljenja kao što su: bronhiti, gastriti, migralgije i slično, kao i ona koja se u trupnoj medicinskoj statistici ubrajaju u tzv. grupu bez osobitosti. Ovo su i najčešći slučajevi kod trupnog lekara. Najčešći oblici reagovanja kod svih tih oboljenja su psihogene reakcije, ispoljavanje subjektivnih žalbi koje se odnose na pojedine delove tela, organe ili organske sisteme, a da za to ne postoje fizička oštećenja.

Neurotske reakcije se ispoljavaju i u vidu napada sa demonstrativnim reagovanjem, padanjem, bacakanjem, grimasiranjem i slično. Ovi napadi liče na epileptične, ali kod njih nikada nema potpunog gubitka svesti, mada treba istaći da se i kod njih radi o posebnom stanju promenjene svesti, jer takvo ponašanje i reagovanje se ne čini svesno. Ove reakcije ponašanja se u osnovi razlikuju od namernih, svesnih koje pripadaju simulaciji. Međutim, one se bitno razlikuju i od pravih epileptičnih napada.

Za vojnike koji imaju ove napade, trupne starešine često daju mišljenja i obrazloženja da su nesposobni za službu u armiji. Međutim, potrebno je da trupni lekar lično vidi taj napad i da donese zaključak o njegovoj prirodi. Ima slučajeva da takvi pojedinci provedu na psihijatrijskom posmatranju duže vreme, jer su upućeni na ispitivanje zbog sumnje da imaju epileptične napade. Ali ne treba isključiti ni takvu mogućnost da oni mogu da reaguju istovremeno neurotskim, psihogenim i pravnim epileptičnim napadima. U tom slučaju trupni lekar će još teže donositi zaključak o vrsti napada. Konačna dijagnoza kod takvih slučajeva jedino može da se postavi u bolničkim, odnosno kliničkim uslovima.

Potpukovnik
Dr *Milanko JOVIĆEVIĆ*